

<p>درس دهم</p> <p>طراح: سحربردبار</p> <p>قدرت اله احمدی</p>	<p>به نام خدا</p> <p>معاونت آموزش متوسطه نظری</p> <p>دبیرخانه راهبری کشوری دین و زندگی</p> <p>تولید شده در استان اصفهان</p>	<p>محتوای نوشتاری کتاب</p> <p>دین و زندگی (1) پایه دهم</p> <p>(کلیه رشته ها)</p> <p>سال تحصیلی 1399-1400</p>
--	---	--

عنوان / موضوع: یاری از نماز و روزه

اهداف

هدف کلی: تبیین نقش نماز و روزه در تقویت تقوا و دوری از گناه

اهداف آموزشی:

- تبیین حقیقت تقوا
- تبیین نقش نماز در تقویت تقوا و بازدارندگی از گناه
- تبیین نقش روزه در تقویت تقوا
- بیان برخی از احکام مربوط به نماز

اهداف رفتاری:

از دانش آموزان انتظار می رود در پایان این درس بتوانند:

- 1- دو فایده نماز و روزه را بیان کنند.
- 2- معنای تقوا و راههای کسب تقوا را بیان کنند.
- 3- اثرات نماز و بازدارندگی از گناه را توضیح دهند.
- 4- اثرات درک صحیح داشتن از آنچه در نماز می گویند و کوچک نشمردن نماز را شرح دهند.

5- نجاسات را بشناسند و راه پاک کردن اشیای نجس را بدانند.

6- اعمالی که تأثیر نماز را از بین می‌برد بشناسند و آنها را شرح دهند.

7- ارتباط روزه و تقویت تقوا را توضیح دهند.

8- احکام روزه را در حد مورد نظر شرح دهند.

چکیده:

- این درس به نماز و روزه از عوامل تقویت و بازدارنده از گناه می‌پردازد.

- تقوا به معنای حفظ و نگهداشتن خود از ارتکاب به گناه است و انسان متقی کسی است که نفس خود را از حرکت در مسیر معصیت باز می‌دارد.

- توجه به اعمال و عبارتهای نماز روحیه ی تقوا را در انسان تقویت می‌کند.

- نماز یک برنامه روزانه برای شست‌وشو و پاک شدن از گناه است.

- برخی اعمال از اثر نماز کم می‌کنند یا آن را به طور کامل از بین می‌برند.

- اگر روزه با آداب ظاهری و باطنی آن گرفته شود روحیه تقوا را در انسان تقویت می‌کند.

- روزه دارای احکامی است که هر مسلمانی باید آن را بیاموزد.

توضیح درس:

- خداوند در آیات مختلفی فواید نماز و روزه که عبارت است از: 1- یاد خدا و 2- دوری از گناه را بیان فرمودند.

- مهم‌ترین فایده روزه تقوا می‌باشد که به معنای «حفاظت و نگهداری» خود از گناه است که در شرایط گناه خود را در برابر آن نگه دارد.

- نماز بازدارنده از انجام گناه است و خواندن نماز در طول روز باعث زنده نگهداشته شدن یاد خدا در دل انسان می‌شود. توجه به حضور خداوند در زندگی و نظارت او بر اعمال باعث دوری از گناه می‌شود. تأثیر نماز به تداوم و میزان دقت و توجه ما بستگی دارد و هر قدر با توجه و دقت بیشتری باشد تأثیر آن هم بیشتر خواهد شد.

- اگر نسبت به آنچه که در نماز می‌گوییم و آنچه که انجام می‌دهیم درک درستی داشته باشیم هم باعث دوری

از گناه و هم دوری از برخی مکروهات خواهد شد.

- در خواندن نماز باید بدن و لباس ما از نجاسات پاک باشد .

نجاسات عبارتند از:

1- خون انسان و هر حیوانی که خون جهنده دارند.

2 و 3- ادرار و مدفوع انسان و حیوان‌های حرام گوشتی که خون جهنده دارند.

4- مردار انسان و هر حیوانی که خون جهنده دارند.

5 و 6- سگ و خوک زنده و مرده آنها نجس است.

7- کافر

8- شراب و هر مایع مستی‌آور نجس است.

9- نوشیدن شراب چه کم و زیاد از بزرگترین گناهان است و حرام می‌باشد.

10- روزه باعث تقویت تقوا در انسان ها می‌شود و نمونه‌ی کامل‌ترین صبر و پایداری در برابر خواهش‌های دل

است و باعث می‌شود فرد کارهایی را انجام دهد که خداوند دستور داده و بر خویش تسلط پیدا کند.

11- کسی که غسل بر او واجب است، اگر عمداً تا اذان صبح غسل نکند یا اگر وظیفه‌اش تیمم است، عمداً تیمم نکند، نمی‌تواند روزه بگیرد. البته اگر سهل‌انگاری کند و غسل نکند تا وقت تنگ شود، می‌تواند با تیمم روزه بگیرد و روزه‌اش صحیح است، اما در مورد غسل نکردن، معصیت کرده است.

12- اگر کسی به علت عذری مانند بیماری نتواند روزه بگیرد و بعد از ماه رمضان عذر او برطرف شود و تا ماه رمضان آینده عمداً قضای روزه را نگیرد، باید هم روزه را قضا کند و هم برای هر روزه یک مُدّ (تقریباً 750 گرم) گندم و جو و مانند آنها به فقیر بدهد.

13- اگر کسی روزه ماه رمضان را عمداً نگیرد، باید هم قضای آن را به‌جا آورد و هم «کفاره» بدهد؛ (به هر فقیر یک مُدّ) و این کار باید تا قبل از رمضان آینده انجام شود.

14- اگر کسی به چیز حرامی روزه خود را باطل کند؛ مثلاً دروغی را به خدا نسبت دهد، کفاره جمع بر او واجب می‌شود. یعنی باید هر دو کفاره‌ی یاد شده را انجام بدهد. البته اگر هر دو برایش ممکن نباشد، می‌تواند هر کدام را

که ممکن است، انجام دهد.

وظیفه شخص مسافر: کسی که سفر می‌رود، اگر شرط‌های زیر را داشته باشد، باید نمازش را شکسته بخواند و نباید روزه بگیرد:

(الف) رفتن او بیشتر از 4 فرسخ شرعی (حدود 22/5 کیلومتر) و مجموعه‌ی رفت و برگشت او بیشتر از 8 فرسخ باشد.

(ب) بخواند کمتر از ده روز در جایی که سفر کرده، بماند. پس کسی که می‌خواهد ده روز و بیشتر در محلی که سفر کرده است، بماند، باید نمازش را کامل بخواند و روزه‌اش را هم بگیرد.

(ج) برای انجام کار حرام سفر نکرده باشد؛ مثلاً اگر به قصد ستم به مظلوم یا همکاری با یک ظالم در ظلم او سفر کند، باید روزه‌اش را بگیرد. اگر فرزند با نهدی پدر و مادر به سفری برود که آن سفر بر او واجب نبوده است، باید نماز را تمام بخواند و روزه‌اش را بگیرد.

آیات و روایات و ترجمه‌ی آیات:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ (بقره / 183)

پیام: یکی از مهم‌ترین ثمرات روزه، تقوا می‌باشد.

بررسی:

رسول خدا می‌فرماید: «چه بسا روزه داری که جز گرسنگی و تشنگی چیزی نصیب او نمی‌شود.» مقصود پیامبر از این سخن چیست؟ روزه داری «تمرین صبر است و با روزه، خودنگهداری و تقوا در ما تقویت می‌شود. پس اگر روزه داری تنها تشنگی و گرسنگی را تحمل کند، اما نتواند چشم و گوش و زبان خود را در مقابل گناه حفظ کند، از روزی پاک افطار نکند، به دیگران ستم کند روزه‌ی حقیقی را به جا نیاورده است و به فرموده‌ی پیامبر(ص)، فقط گرسنگی و تشنگی نصیب او شده است.

■ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَ لَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ وَ اللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ (عنکبوت / 45)

پیام:

۱- خداوند، پیامبر(ص) را به برپاداشتن نماز توصیه می‌کند.

۲- ثمرات نماز عبارت اند از:

دوری از فحشا و منکر و یاد و ذکر خدا (ثمره ی برتر)

فعالیت کلاسی

با مراجعه به رساله‌ی توضیح المسائل عبارت های زیر را تکمیل کنید.

1- اگر روزه‌دار سهواً چیزی بخورد یا بیاشامد، روزه اش باطل نیست.

2- اگر روزه دار، چیزی را که لای دندانش مانده عمدأ بخورد، روزه اش باطل می شود .

3- روزه دار نباید غبار غلیظ و دود سیگار و تنباکو و مانند آنها را به حلقش برساند.

4- استفراغ روزه را باطل نمی کند، مگر این که عمدی باشد.

بررسی

فهم و درک درست اعمال زیر، انسان را در برابر چه گناهانی حفظ خواهد کرد؟

1- خواندن سوره‌ی توحید ← از افتادن در دام شرک حفظ می‌شویم.

2- درود بر پیامبر (ص) در تشهد ← از دشمنی و دور شدن از پیامبر و اهل بیت (ع) حفظ می‌شویم.

3- دعای قنوت ← ما را از یاری و کمک غیر خدا دور می کند.

4- حضور در نماز جماعت ← از تفرقه و دوری از اجتماع مسلمانان و مؤمنان حفظ می‌شویم.

5- گفتن عبارت «ایاک نَعْبُدُ» ← از عبادت غیر خدا و شرک عملی حفظ می‌شویم.

6- گفتن عبارت «ایاک نَسْتَعین» ← از کمک خواستن از غیر خدا و شرک عملی حفظ می‌شویم.

رسول خدا (ص) می‌فرماید: «چه بسا روزه‌داری که جز گرسنگی و تشنگی چیزی نصیب او نمی‌شود».

سوالات اندیشه و تحقیق:

درباره ی مسائل زیر به توضیح المسائل مرجع تقلید خود مراجعه کنید و پاسخ آن را به دست آورید.

1- اگر مسافر پیش از ظهر به وطنش یا به جایی که می‌خواهد ده روز در آن جا بماند، برسد، در چه صورتی باید روزه بگیرد و در چه صورتی نباید روزه بگیرد؟

در صورتی که قبل از رسیدن به آن مکان چیزی نخورده و نیاشامیده باشد، باید روزه بگیرد. در غیر این صورت نباید روزه بگیرد .

2- اگر مسافری که صبح حرکت کرده است، بعدازظهر به وطن یا به جایی که می‌خواهد ده روز بماند برسد، وظیفه اش چیست؟

نمی‌تواند در آن روز، روزه بگیرد.

3- اگر کسی که روزه است، بعدازظهر مسافرت کند، وظیفه اش نسبت به روزه‌ی آن روز چیست؟
باید روزه‌ی خود را ادامه دهد.

4- اگر کسی که روزه گرفته، پیش از ظهر مسافرت کند و بخواهد به بیش از چهار فرسخ برود، وظیفه‌اش چیست؟

وقتی به چهار فرسخ (حد ترخص) برسد، باید روزه‌ی خود را افطار کند.

تکمیل:

با مراجعه به رساله توضیح المسائل، عبارت‌های زیر را تکمیل کنید.

1- اگر روزه‌دار سهواً چیزی بخورد یا بیاشامد، روزه‌اش ..... .

2- اگر روزه‌دار، چیزی لای دندانش مانده ...روزه‌اش باطل می‌شود.

3- روزه‌دار ...غبار غلیظ و دود سیگار و تنباکو و مانند آنها را به حلقش برساند.

4- استفراغ روزه را باطل نمی‌کند، مگر اینکه.....

سؤالات امتحانی:

الف) آیات و روایات:

1- با توجه به آیه‌ی و... أَقِمُ الصَّلَاةَ أَنْ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ

الف) آیه را ترجمه کنید.

ب) آثار نماز چیست و برترین آن کدام است؟

۲- با توجه به آیهی و یا اِیْهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا کُتِبَ عَلَیْکُمُ الصَّیَّامُ کَمَا کُتِبَ عَلَی الَّذِیْنَ مِنْ قَبْلِکُمْ لَعَلَّکُمْ تَتَّقُوْنَ»، مهم ترین فایدهی روزه چیست؟

۳- سخن پیامبر را درباره از بین رفتن تاثیر نماز به واسطه غیبت بیان کنید.

ب) درستی یا نادرستی عبارات زیر را با (ص / غ) مشخص کنید:

4- مهم ترین فایدهی روزه تقوا است.

5- نماز، مصداق کامل تمرین صبر و پایداری در برابر خواهش های دل است.

6- مردار انسان، برخلاف مردار حیوانات نجس است.

7- اگر کسی به چیز حرامی روزهی خود را باطل کند، کفارهی جمع بر او واجب می شود.

ج) جاهای خالی را با کوتاه ترین و کامل ترین کلمات کامل کنید.

8- تاثیر نماز به ..... و میزان ..... ما بستگی دارد.

9- نماز ثمره ی برتری دارد که همان ..... است.

10- ادرار و مدفوع انسان و حیوانات ..... که ..... دارند، نجس است.

11- اگر هنگام گفتن ..... به بزرگی خداوند بر همه چیز توجه داشته باشیم، دیگران در دل، جای نخواهند گرفت.

د) به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید:

12- نوشیدن شراب چه حکمی دارد؟

13- چهار چیز که روزه را باطل می کند، نام ببرید.

14- شرط شکسته بودن نماز مسافر چیست؟

15- اگر کسی به قصد حرام سفر کند، نماز و روزه اش چگونه است؟

و) به سؤالات زیر پاسخ تشریحی دهید:

- 16- خداوند برای رسیدن به قدرت و تسلط بر نفس، به چه عملی فرمان داده است؟ توضیح دهید.
- 17- بازدارندگی نماز از گناه را توضیح دهید.
- 18- ویژگی‌های انسان با تقوا را بنویسید.
- 19- علی (ع) مَثَل انسان های بی تقوا را چگونه فرموده‌اند؟
- 20- برنامه ای که خداوند برای ما تنظیم کرده در بردارنده ی چیست و چه فایده‌ای دارد؟
- 21- انجام به موقع نماز و پاکیزه بودن لباس نمازگزار چه سودی دارد؟
- 22- تکرار درست نماز چه فوایدی برای انسان در پی دارد؟
- 23- چهار مورد از نجاسات را نام ببرید.

پاسخنامه سؤالات:

- ۱- الف) نماز را برپا دار، که نماز از کار زشت و ناپسند باز می‌دارد و قطعاً یاد خدا بالاتر است.
- ب) بازداشتن از بدی‌ها و زشتی‌ها و یاد خدا که برترین ثمره‌ی نماز، یاد خدا است.
- ۲- روزه گرفتن سبب شکل‌گیری تقوا در انسان می‌شود.
- ۳- پیامبر فرمود: هر کسی غیبت مسلمانی را کند، تا چهل روز نماز و روزه اش قبول نمی‌شود مگر این که فرد غیبت شده او را ببخشد.
- 4- ص
- 5- غ(روزه، مصداق کامل تمرین صبر و پایداری در برابر خواهش‌های دل است).
- 6- غ(مردار حیوانی که خون جهنده دارد، نجس است).
- 7- ص
- 8- تداوم - دقت و توجه
- 9- یاد خدا
- 10- حرام گوشتی - خون جهنده
- 11- الله اکبر

12- حرام است و جزء بزرگترین گناهان محسوب می‌شود.

13- 1- (خوردن) 2- (آشامیدن) 3- (دروغ بستن به خدا و پیامبر و جانشینان او)

4- (رساندن غبارغلیظ به حلق)

14- رفتن او بیش از ۴ فرسخ شرعی و مجموعه‌ی رفت و برگشت او بیشتر از ۸ فرسخ باشد.

15- اگر کسی به قصد حرام سفر کند، نمازش کامل است و باید روزه‌اش را بگیرد.

16- خداوند انسان را به عملی راهنمایی می‌کند که اگر آن را به درستی و با معرفت انجام دهد، چنان تسلطی بر خود پیدا می‌کند که می‌تواند موانع درونی را کنار بزند و گام‌های موفقیت را به سوی برترین هدف‌های زندگی به خوبی بردارد. این عمل «روزه» است.

17- اگر نماز را کوچک بشماریم و نسبت به آنچه در نماز می‌گوییم و انجام می‌دهیم، درک صحیح داشته باشیم و با توجه نماز بخوانیم، نه تنها گناهان، بلکه حتی از برخی مکروهات هم به تدریج دور خواهیم شد.

18- انسان باتقوا خودنگهدار است و خود را از گناه حفاظت می‌کند؛ یعنی بر خودش مسلط است و زمام و لجام نفس خود را در اختیار دارد و نمی‌گذارد نفس با سرکشی او را در دره‌های هولناک گناه بیندازد می‌کوشد روزه روز بر توانمندی خود بیفزاید تا اگر در شرایط گناه و معصیت قرار گرفت، آن قوت و نیرو او را حفظ کند و از آلودگی ننگه دارد.

19- علی علیه السلام فرمود: «مثل انسان‌های بی تقوا، مثل سوارکارانی است که سوار بر اسب‌های چموش و سرکشی شده‌اند که لجام پاره کرده و اختیار از دست سوارکار گرفته‌اند. به بالا و پایین می‌پرند و عاقبت، سوارکار را در آتش می‌افکنند.»

20- خداوند برای زندگی ما انسانها برنامه‌ای تنظیم کرده که دربردارنده‌ی احکام و وظایف گوناگونی در ارتباط با خدا، خود، خانواده، جامعه و خلقت است. با عمل به این برنامه و احکام و دستورات آن، انسان می‌تواند در مسیر نزدیک شدن خدا گام بردارد و به رستگاری در دنیا و آخرت برسد.

21- اگر در انجام به موقع نماز بکوشیم، بی‌نظمی را از زندگی خود دور کرده‌ایم. اگر در پنج نوبت با لباس و بدن پاکیزه به نماز بایستیم آلودگی‌های ظاهری ما کمتر خواهد شد.

22- با تکرار درست آن چه در نماز می‌گوییم و انجام می‌دهیم، به تدریج چنان تسلطی بر خود پیدا می‌کنیم که می‌توانیم در برابر منکرات بایستیم و از انجامشان خودداری کنیم.

23- 1- (خون انسان و هر حیوانی که خون جهنده دارد)

۲ و ۳- (ادرار و مدفوع انسان و حیوان‌های حرام گوشتی که خون جهنده دارند)

۴- (مردار انسان و هر حیوانی که خون جهنده دارد)

۵ و ۶- (سگ و خوک زنده و مرده‌ی آنها نجس است)

۷- کافر

۸) شراب و هر مایع مستی آور

(چهار مورد کافی است.)

منابع:

1- اهمیت روزه از نظر علم روز، احمدصبور اردوبادی، انتشارات رسالت قلم برای معلم و دانش آموز

2- روزه از دیدگاه قرآن و عترت، سیدجعفر میرعظیمی، نشر رسالتی

3- روزه و رمضان، محمدحسین فلاح زاده، سازمان تبلیغات اسلامی